EESTI AVATUD NOORTEKESKUSTE ÜHENDUS

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ JA AVATUD NOORSOOTÖÖ ÜHISOSADE KONTSEPTSIOON

REILE, A. JA MÄGER, T. (2021)

OLULINE

"Mobiilse noorsootöö ja avatud noorsootöö ühisosade kontseptsioon" on valminud MTÜ Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse ja MTÜ Pärnu Noorte Vabaajakeskuse poolt ning Haridus- ja Teadusministeeriumi toetusel strateegilise partnerluse kokkuleppe alusel.

Materjali on koostanud Annely Reile ja Triin Mäger ning kujundanud Helena Randlaht. Materjal on koostatud Pärnus 2020.

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus

PÄRNU NOORTE VABAAJAKESKUS

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM

SISUKORD

SISSEJUHATUS..... lk 3

1. ÜLEVAADE AVATUD NOORSOOTÖÖST ..... lk 6

2. ÜLEVAADE MOBIILSEST NOORSOOTÖÖST ..... lk 8

3. AVATUD NOORSOOTÖÖ JA MONO ÜHISOSA..... lk 12

4. MONO TEENUSE LOOMINE..... lk 15

5. NÄITED EESTI MOBIILSE NOORSOOTÖÖ PRAKTIKATEST JA KOOSTÖÖST.... lk 20

LÕPETUSEKS..... lk 22

KASUTATUD ALLIKAD..... lk 24

Lisa 1 Mõisted..... lk 28

Lisa 2 Tööleht sotsiaalruumi analüüsiks..... lk 35

SISSEJUHATUS

Kontseptsiooni eesmärk on anda kompaktne ülevaade mobiilsest noorsootööst (MoNo) kui ühest noorsootöö tegevusmudelist ning kirjeldada MoNo ja avatud noorsootöö ühisosasid.

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse (2016:29) poolt koordineerituna on võetud mobiilse noorsootöö lühendina käibele sõna MoNo, mida kasutame antud kontseptsioonis mobiilse noorsootöö sünonüümina.

Ülevaade on toetavaks materjaliks ja juhiseks:

1) avatud noortekeskuste töötajatele, kelle tööülesannete hulka kuulub MoNo rakendamine;
2) kohalikele omavalitsustele MoNo teenuse loomiseks või teostamiseks oma piirkonnas;
3) MoNo rakendajatele, kes saavad parema arusaama avatud noorsootööst ning avatud noorsootöö ja MoNo ühisosadest.

MoNo päris esimesed sammud Eestis ulatuvad üheksakümnendate lõppu, kus seda mõistet tunti kui tööd tänavalastega. Sel ajal oli tegemist pigem sotsiaaltööga. Varasemalt on välja toodud MoNo peaeesmärkidena just tänavalaste ja -noorte ning noorte, kel esineb riskikäitumist, toetusvõimalused linnaruumis. Tänaseks nähakse, et MoNo abil on võimalik, lisaks eelpool nimetatud sihtgruppidele, jõuda ka nende noorteni, kes noortekeskustesse sattunud ei ole.

MoNo algus avatud noorsootöö raames jääb 2010. aastasse, kus noortekeskused hakkasid oma teenuseid ellu viima väljaspool noortekeskusi eesmärgiga pakkuda avatud noorsootöö tegevusi (sh. huvitegevusi) piirkondades, kus seda võimalust noortele ei olnud. Üha enam kasutatakse MoNo meetodeid avatud noorsootöö võimaluste rikastamiseks ning propageerimiseks asukohas, kus igapäevaselt sihtgrupid viibivad ehk noorte kogunemiskohtades väljaspool noorsootööasutusi ja piirkondades, kus puuduvad noortekeskused.

Oluline on siinkohal mõista, et mobiilne noorsootöö hõlmab endas erinevaid töövorme ja tasandeid, mille eristamise olulisus tagab õigete meetodite valiku rakendamise, olenevalt seatud eesmärgist.

Kontseptsioon ei ole lõplik dokument, see muutub ajas. Kontseptsioon tutvustab erinevaid MoNo laiahaardelisi võimalusi tänapäevases võtmes. Selle alusel saab luua oma piirkonnas ja kogukonnas tegevuskava MoNo teenuse rakendamiseks, sh avatud noorsootöö kontekstis.

Koostatud materjal hõlmab endas ülevaadet avatud noorsootööst ja mobiilsest noorsootööst, tuues välja nende ühisosad ja väärtused. Selgitatud on võrgustikutöö olulisust noorsootöös ja nimetatud võtmeelemendid, millega arvestada MoNo teenuse loomisel. Kontseptsiooni lõpust leiab mõistete loetelu (vt lisa 1) ja teised lisamaterjalid.

Kontseptsiooni loomisel on kasutatud teemakohaseid allikaid ja lähtutud Pärnu MoNo ning Tallinna MoNo meeskondade praktikatest.

1 ÜLEVAADE

AVATUD NOORSOOTÖÖST

Avatud noorsootöö teenus on noortele suunatud noortevaldkonna teenus, mida osutatakse noortekeskus(t)e kaudu ja kus luuakse noortele tingimused vaba tahte alusel osalus- ja eneseteostusvõimaluseks, et toetada nende aktiivsust ja toimetulekut ühiskonnaelus. Avatud ruumi teenuses saab noor sotsialiseeruda, projektinõustamist ja tuge oma idee elluviimisel, noorteinfot, esmatasandi nõustamist ja vajaduse korral spetsialisti juurde suunamist, osaleda vabatahtlikus tegevuses ja noorte osaluskogude/aktiivgruppide töös (Noortekeskuste…, 2020).

Noortekeskus lähtub oma töös järgmistest avatud noorsootöö põhimõtetest, kus tegevused on:

- **mõtestatud ja arendavad**, mis eeldab noorega õpitu analüüsimist;
- **ea- ja võimetekohased** ehk tegevuste osutamisel võetakse samaaegselt arvesse noore vanust, huvisid ja võimeid;
- noortele **tasuta**;
- **osalust** soodustavad;
- tagatud **võrdsete võimalustega** ehk ei ole eeltingimusi osalemiseks, mis sõltuksid noore taustast (tõekspidamised, võimed, oskused, teadmised).

Avatud noorsootöö põhimõtete rakendamiseks kasutatakse avatud noorsootöö meetodit. See on noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomise vahend.

(Noortekeskuste..., 2020).

Avatud noorsootöös on oluline, et tegevused seisneksid noorte kaasatusel ja isetegemise julgustamisel ning tähtsaimal kohal on seejuures kogu protsess ja areng, mida noor seeläbi kogeb. Noorsootöötaja roll on olla noorele mentoriks. Noorsootöötaja toetab noort, et aidata tal luua oma teekond, on kaasas kulgemisel ning aitab mõtestada ja reflekteerida, lähtudes noore individuaalsetest vajadustest ja soovidest. Võtmeteguriteks on noorsootöötaja poolne avatud ja võrdne suhtumine kõikidesse noortesse, nende märkamine ning individuaalne tähelepanu ja lähenemine, mis toob kaasa usaldusliku suhte ja turvatunde. See on aluseks noorte toetus- ja arenguvajaduste ning annete avastamisel, arendamisel ja tagamisel.

Avatud noorsootöö meetodit rakendatakse tavapäraselt nendel põhimõtetel toimetavates noortekeskustes ja noortetubades üle Eesti. Noorsootöö teenuste korraldamise eest vastutab kohalik omavalitsus, kelle ülesandeks on hallatavas piirkonnas tagada selle kättesaadavus noortele (Kohaliku omavalitsuse…, 2021 § 6 lg 1).

2 ÜLEVAADE

MOBIILSEST NOORSOOTÖÖST

Kontseptsioonis kasutame oma olemuselt ulatuslikku mõistet mobiilne noorsootöö ehk MoNo katusterminina, mis hõlmab enda alla erinevad noortekeskuse füüsilistest ruumides väljapoole ulatuvad noorsootöö vormid, viisid, meetodid ja praktikad. Sõna mobiilne tähendab liikuv. Sellest lähtuvalt tundub loogiline järeldus, et igasugune noorsootöö, mida tänapäeval tehakse väljaspool noorsootööasutusi ehk mille raames liigutakse keskkondades, mis asuvad väljaspool füüsilise noortekeskuse piire, liigitub mobiilse noorsootöö alla. Käesoleva kontseptsiooni lõpus on loetelu mõistetest, mis selgitavad MoNo vormide, viiside, meetodite ja praktikatega seotud tähendusi (vt lisa 1).

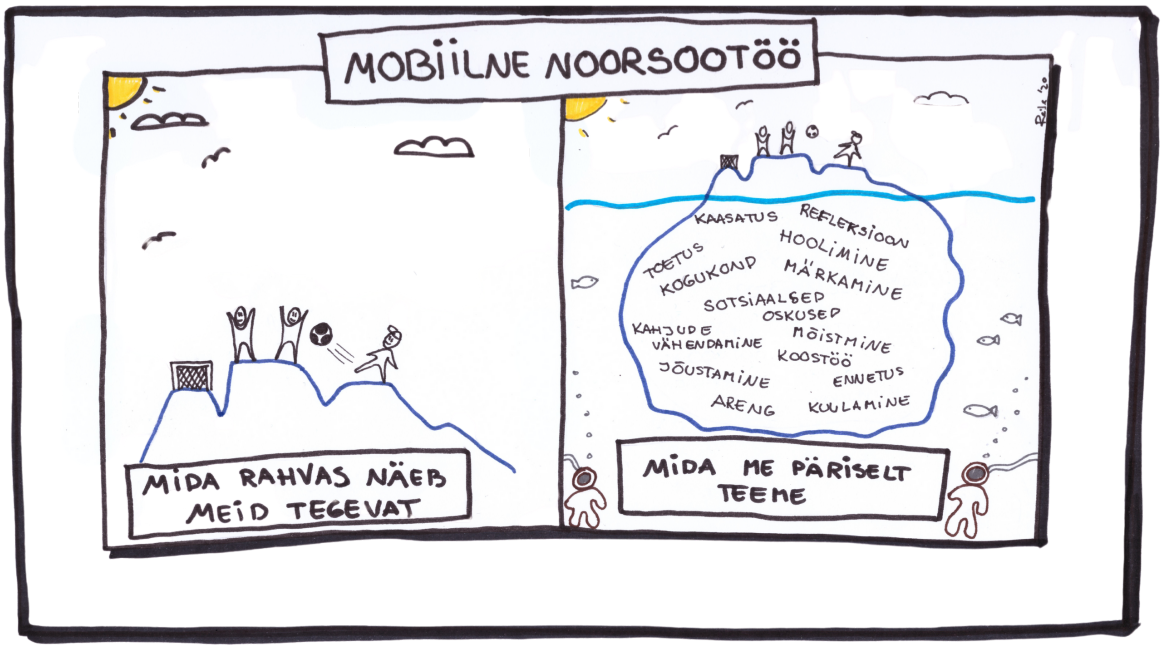

Joonis 1. "MoNo tegelik mõju"
Autor: Annely Reile

Mobiilse noorsootöö kui sotsiaalpedagoogilise lähenemise juured on Ameerikas ja Hollandis ning töötati välja 1970ndate alguses Saksamaal (Vallsalu, 2013: 8). MoNo sai alguse vastureaktsioonina noorsookuritegevusele ning suurenenud noorte grupikogunemistele, kuna klassikaline noorsootöö noortekeskuste näol ei suutnud nimetatud noorteni jõuda ega nendega kontakti saavutada (Ristikivi jt, 2012: 10). Eestis hakati mobiilset noorsootööd teostama 2000ndate esimeses pooles. 2010. aastal selgitas MTÜ Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus (2016: 29; Särkinen 2016) MoNo tegevusi läbi nelja tegevussuuna: tänavatöö, töö internetis, noorsootöö teenuse tagamine teises piirkonnas ning noorte kogunemiskohtades. See lähenemine on üheks võimaluseks MoNot kirjeldada, ent käesolevas kontseptsioonis toetume MoNo teenust selgitades selle neljale töömeetodile, milles on kajastunud ka toona välja toodud tegevussuunad.

MoNo eesmärk on ennetava suunitlusega. See keskendub noorte sotsiaalsete oskuste arendamisele, koostööle nii noore kui ka kogukonnaga ja aitab ennetada noorte (korduvaid) õigusrikkumisi. (Vallsalu, 2013: 7-8; Ristikivi jt, 2012: 10). MoNo on noorte heaolule keskenduv, noorte nõustamisele ja toetamisele orienteeritud, avatud noorsootööd ja sotsiaaltööd sisaldav sotsiaalpedagoogiline kontseptsioon (Ristikivi jt, 2012: 10). Professor W. Spechti poolt loodud unikaalses originaalses mudelis jaguneb see neljaks omavahel põimunud ja võrdväärselt oluliseks meetodiks (Johanson, 2011b: 13). Mõnel juhul rakendatakse tänapäeval Eestis teadlikult MoNo nelja-osalise kontseptsiooni ühte-kahte osa. Sel juhul ei käi MoNo nelja-osaline kontseptsioon iga meetodi, vormi, viisi ja praktikaga, mida tehakse väljaspool füüsilise noortekeskuse ruume, kaasas.

Nelja meetodi juurde kuuluvad ka kutsuva ja otsiva noorsootöö rakendamine ning noorteinfo edastamine (Pärnu MoNo..., 2020; Tallinna mobiilse..., 2019). Vt joonis 2.

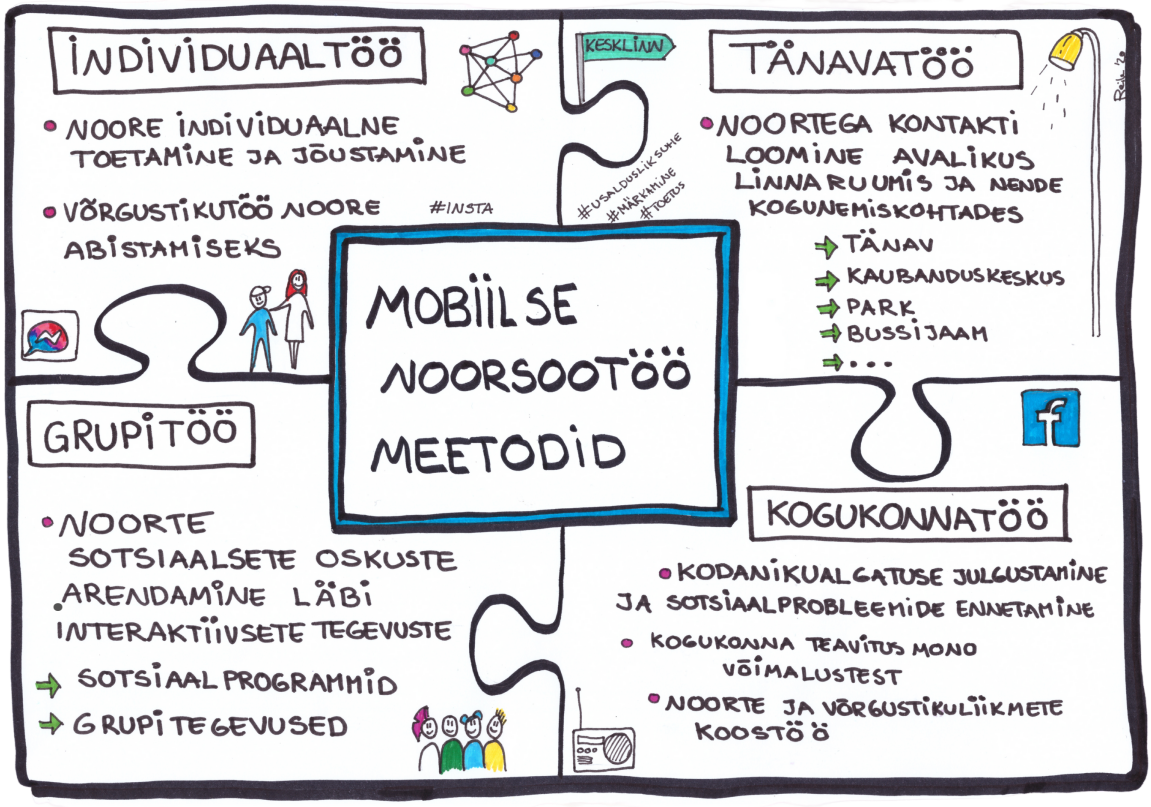

Joonis 2. "Mobiilse noorsootöö meetodid"
Autor: Annely Reile

01 TÄNAVATÖÖ

Noortega kontakti loomine avalikus linnaruumis, noorte kogunemiskohtades (nt: skatepargis, kaubanduskeskuses, linnatänaval jt). Tänavatöö tulemusena väheneb eelduslikult noorte antisotsiaalne käitumine. Tänavatöö eesmärk ei ole noortekampade laiali ajamine, sest noortel on õigus avalikus kohas koguneda ning nad on üks osa kogukonnast. Tänavatöö komponent on tõenäoliselt enim kasutatud meetod avatud noorsootöö tegijate ja noortekeskuste noorsootöötajate seas, kui nad lähevad avalikku linnaruumi noortega kohtuma ja suhtlema.

02 INDIVIDUAALTÖÖ

Üks-ühele töö noore ja mobiilse noorsootöötaja vahel. Juhtumitöö eesmärk on aidata vähimatki valmisolekut ülesnäidanud noorel leida lahendusi oma elu keerulistele olukordadele läbi personaalse nõustamise (Mobiilse noorsootöö…, 2014). Individuaaltöö algab siis, kui tänavatöö raames on noorega loodud usalduslik kontakt. Noore toetamine ja jõustamine toimub talle sobilikus keskkonnas (nt: linnaruumis, noortekeskuses, internetis jm). Võrgustikutöö noore abistamiseks. Vajadusel noore suunamine teisele teenusele.

03 GRUPITÖÖ

Selle käigus pakutakse noortele võimalusi uute käitumismustrite praktiseerimiseks ja sotsiaalsete oskuste arendamiseks läbi interaktiivsete tegevuste avalikus linnaruumis ning ka mujal (nt: koolis, sotsiaalprogrammis). Grupitööde kasulikkust rõhutatakse MoNo kontekstis ennekõike noorte puhul, kel esineb riskikäitumist. Pärast tänaval loodud kontakti kutsutakse end sõpruskonnana näidanud noortepunt grupitöö ruumi, et tegutseda edasi noortealgatuse toetamise põhimõttel (Mobiilse noorsootöö…, 2014).

04 KOGUKONNATÖÖ

Kogukonnaliikmete teavitamine MoNo võimalustest, nende kaasamine MoNo tegevustesse läbi kohtumiste, meediaväljaannete, sotsiaalmeediakanalite ja ühisürituste. Noortega koos osalemine kogukonnaüritustel ja nende korraldamine. Senise pigem probleemse käitumisega silma paistnud noortel on võimalik näidata end panustava kogukonnaliikmena, nt osaledes vabatahtlikuna koristustalgutel või heategevusürituse korraldustiimis (Mobiilse noorsootöö…, 2014). Kogukonnatöö lähendab omavahel kogukonda ja noori ning aluseks on koostöö võrgustikuliikmetega ja sotsiaalruumi analüüs. Ennetatakse sotsiaalprobleemide teket ja julgustatakse kodanikualgatust (Roivanen, 2005: 26).

MoNo tegevuste planeerimisel on aluseks sotsiaalruumi analüüs (vt lisa 2). Sotsiaalruumi analüüsi käigus kogutakse süstemaatiliselt uusi andmeid ja teadmisi piirkonnast, kus MoNo-t kavatsetakse teha. Kogutakse kvalitatiivseid ja arvulisi näitajaid küsitluste ja vaatluste kaudu ning uuritakse geograafilisi ja planeeringupõhiseid näitajaid. Sotsiaalruumi analüüs aitab mõista noorte käitumise põhjuseid ja nende vajadusi ning valitsevat sotsiaalset ebavõrdsust (Vallsalu, 2013: 11). Analüüsi ei tee mobiilsed noorsootöötajad üksi, vaid koostöös kogukonnaga (noored, spetsialistid, ettevõtjad jt) ning see on ajas pidevalt muutuv ja täienev.

3 AVATUD NOORSOOTÖÖ JA MONO ÜHISOSA

Vahel võib segadust tekitada, mis on vahe mobiilsel noorsootöötajal ja avatud noortekeskuse noorsootöötajal ning kas mõlemal on tegelikkuses üks võimekus töötada nii noortekeskuses kui ka linnaruumis. See oleneb enamjaolt sellest, millist MoNo tegevussuunda viljeletakse. Üldjuhul on mõlemal osapoolel oluline omada **noorsootöö baasoskusi ja -teadmisi.**

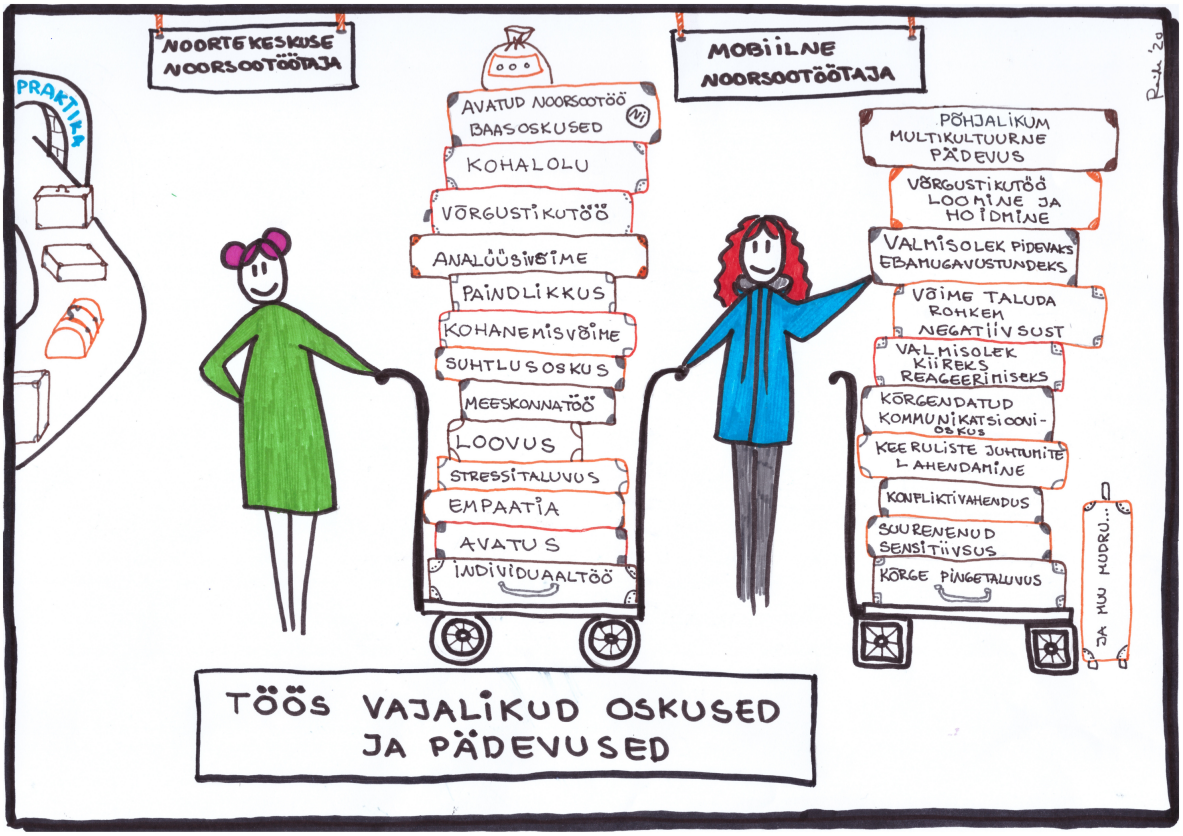

Joonis 3. "Oskused ja pädevused"
Autor: Annely Reile

Igapäevase mobiilse noorsootöö rakendajad vajavad siiski märgatavalt **rohkem lisapädevusi ja erinevaid oskusi** toimetulekuks kordades ebamugavamates ja ootamatutemates olukordades, kui seda ette tuleb noortekeskuse turvaliste seinte vahel. Kõik noortekeskuse noorsootöötajad ei sobi tegema otsivat noorsootööd, kuna viimane eeldab märksa kõrgemat stressitaluvust, oskuslikumat suhtlemisoskust ehk nö õigete küsimuste küsimise oskust läbi motiveeriva intervjueerimise strateegiate kasutamise, suuremat kohanemisvõimet, sensitiivsust ja muid toetavaid tegevusspetsiifilisi oskusi-teadmisi. MoNo noorsootöötajale tuleb kasuks tänavatarkus (*streetwise*), mis peidab endas varasemaid kogemusi tänavaeluga ja tänavaelu kui subkultuuri trendide, kirjutamata reeglite ja väljakujunenud rituaalide väärtustamist (Mobiilse noorsootöö…, 2014). Seetõttu tuleb avatud noorsootöö korraldajatel hästi läbi mõelda, kas teatud MoNo meetodid on noorsootöötajatele jõukohased ja kas nende "tööpagas" täidab vastavad kriteeriumid.

Teadlik psühhohügieeni tagamine, enesehoid, piiride kehtestamine, enesereflekslioonisoskus ja tegutsemine kriisisituatsioonides on mõlema suuna noorsootöötajale võrdselt olulised.

Avatud noorsootöö ja MoNo ühisosaks on noorsootöö põhieesmärk - **noore inimese positiivse arengu toetamine.** See toimub läbi **mitteformaalse õppe** sotsiaalsete oskuste arendamiseks. Mõlemal juhul toetatakse läbi tegevuste noorte **võtmepädevuste omandamist** väljaspool formaalharidust. MoNo-s on läbi aegade pööratud kõige enam tähelepanu noortele, kellel esineb antisotsiaalset- ja riskikäitumist ning kelleni teiste noorsootööteenustega jõutud ei ole või millest need noored ei soovi osa võtta. Avatud noorsootöö teostajad seevastu on valmis toimetama laiema sihtgrupiga, millesse kuuluvad ka taolised noored, kuid need noored tulevad noortekeskusesse teenusest osa saama enda initsiatiivil. Mobiilse noorsootöö kui professionaalse lähenemise abil jõuab noorsootöötaja nooreni varem ning sekkumine on tõhusam, kui see oleks avatud noorsootöös, sest nõustamine toimub esialgselt noore enda sotsiaalruumis (Johanson, 2011a: 2).

Aastatega on suurenenud noorsootöötajate roll võrgustikutöös, kus neid nähakse tihti juhtumi lahendamisel noort toetava võtmeisikuna. Seda tänu erialaspetsiifilisele lähenemisele - **noorsootöötaja kui noore mentor.** Noored ei näe noorsootöötajas ametnikku, kes on kohustatud temaga toimetama, vaid pigem usaldusisikut, kes on valmis päriselt noort kuulama ja mõistma ning seda siis, kui noor ise soovib. Nii on noorsootöötaja taganud noorele autonoomsuse ning temast lähtuvalt **paindlikkuse ajas ja ruumis,** mis omakorda toetab noore motivatsiooni noorsootööst osa saamisel. Seetõttu hinnatakse noorsootöötajate osalemist noore võrgustikutöös kasvavas tendentsis.

Tänaseks leitakse MoNo-s võimalust avatud **noorsootööd toetada või rikastada** ja ka vastupidi. Messidel või väliüritustel osalevad noortekeskused lähenevad tegevustele MoNo võtmes. MoNo noorsootöötajad saavad grupitegevusi või kogukonnaüritusi korraldada noortekeskustes. Hooajaliselt või ka regulaarselt liiguvad noortekeskuse noorsootöötajad tavapäraselt noortekeskustes toimuvate tegevustega noorte kogunemiskohtadesse, koolidesse või piirkondadesse, kus noortekeskused puuduvad, et seal noortega tegevusi ellu viia. Näiteks võib suviti kohata linnaruumis või rannas erinevaid välinoortekeskusi või MoNo telke, kus noorsootöötajad noortega toimetavad ja neile **noorteinfot jagavad.** Nii MoNo kui ka noortekeskuste noorsootöötajad **kutsuvad noori osa saama erinevatest noorsootöövõimalustest.**

Kokkuvõtvalt saab tõdeda, et aja jooksul noorsootöötajate pädevuste tõstmisel tõenäoliselt vahe MoNo ja noortekeskuse noorsootöötajate vahel väheneb ja võimekus noori toetada erinevate meetoditega suureneb. Samas tuleb mõista, et teatud spetsialiseerumine on äärmiselt oluline ja samavõrd oluline on erinevate suundade ja oskustega noorsootöötajatel teha hoopis koostööd, mis tagaks noorele kõrgel tasemel ja efektiivse hetkevajadustest lähtuva lähenemise.

4 MONO TEENUSE LOOMINE

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ VÕTMEELEMENDID JA OSAPOOLED TEENUSE LOOMISEL

Joonisel 4. “MoNo teenuse loomine” on tegevused, millega soovitame arvestada, kui oma kodukandis planeeritakse MoNo teenuse loomist või kui selle nelja-osalisest mudelist kavatsetakse avatud noorsootöös mingeid elemente kasutada.

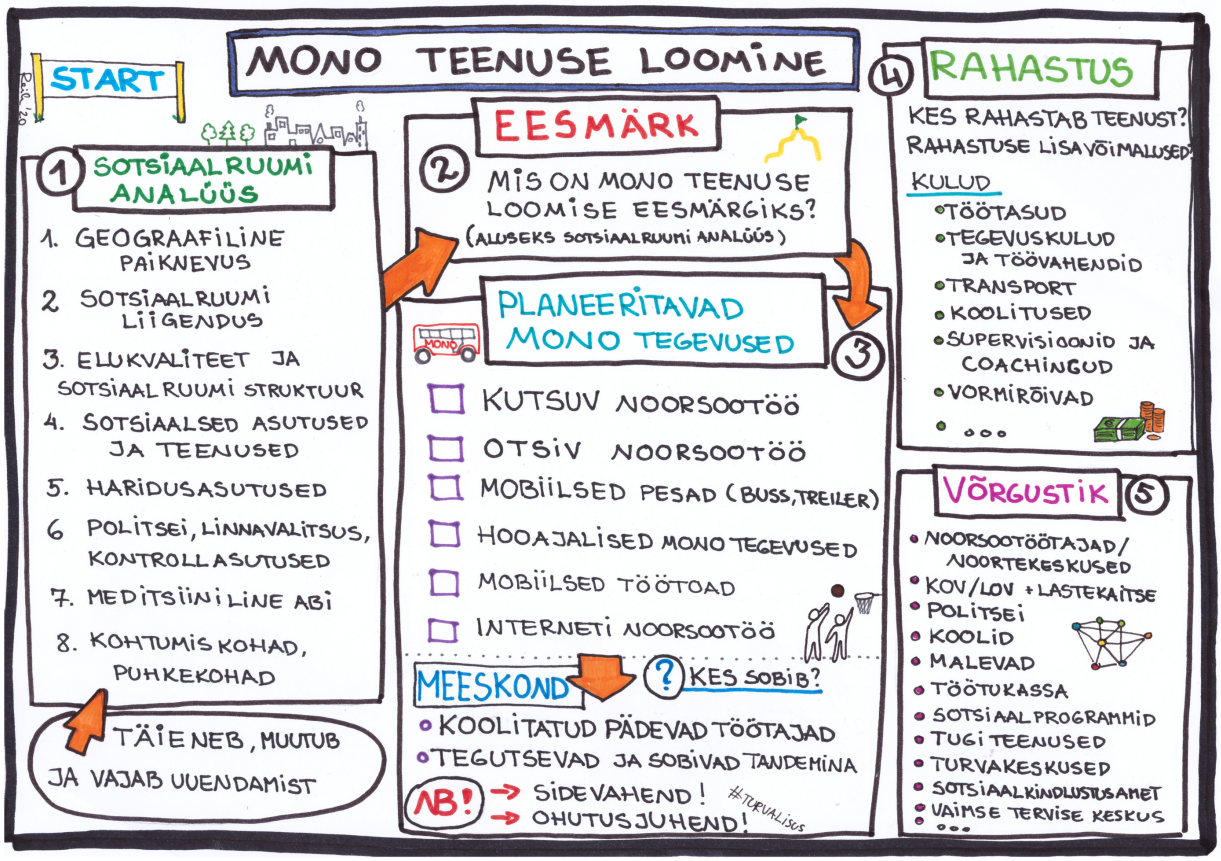

Joonis 4. "MoNo teenuse loomine"
Autor: Annely Reile

1

Info kaardistamine on esimene samm muutuste ja teenuse planeerimisel kohalikul tasandil. Seega on esmaseks ülesandeks **sotsiaalruumi analüüsi koostamine**, mis annab ülevaate asukoha eripäradest. Analüüsi käigus selgub muuhulgas, millised on piirkonna võimalused, ressursid ja kitsaskohad ning vajadused. Asukohapõhiselt võivad tegurid erineda ja seetõttu ei saa MoNo kui teenuse puhul rääkida terviklikust lahendusest, mis sobiks igasse piirkonda ühesugusena. (vt lisa 2)

MoNo teatud praktikaid saab teha ka põhjaliku sotsiaalruumi analüüsi olemasoluta, näiteks siis, kui piirkonnas on esile kerkinud mingi sotsiaalne- või põhiprobleem. Probleemiks võib olla noorsootööteenuste ühetaolisus või vähesus, probleemse käitumisega noortekambad avalikus ruumis, piiratud juurdepääs noorteinfole, usaldusväärse toetava täiskasvanu puudumine piirkonnas vms (Mobiilse noorsootöö…, 2014). Tulenevalt põhiprobleemist tuleb valida olukorra leevendamiseks ja lahenduste pakkumiseks sobiv osa MoNo nelja-osalisest mudelist või mõni muu MoNo praktika.

Samas võib põhjaliku sotsiaalruumianalüüsita teenuse alustamise variant olla riskantne, sest sel juhul võidakse hakata dubleerima lähenemist või teenust, mis on juba olemas, ent mille kohta puudub noorsootöötajatel teadmine.

2

Teiseks sõnastada **MoNo eesmärk**. Põhjalikult järele mõelda, milleks ja kelle jaoks selles konkreetses piirkonnas MoNo tehakse. MoNo saab toimuda eri vormides ja suunatuna erinevatele sihtrühmadele (Ristikivi jt, 2012: 22). Tasub mõelda, millist sotsiaalset probleemi see ennetab või aitab leevendada, missugust muudatust MoNo kogukonnas tahab esile kutsuda.

3

Järgmisena **planeerida MoNo tegevused.** MoNo kellaajad, kohad ja töömeetodid pannakse paika noorte vajadustest lähtuvalt. Sh on oluline hinnata noorsootöötajate erialast ettevalmistust välja valitud MoNo meetodite või tegevuste teostamiseks. MoNo tööosade hulka kuulub ka andmete kogumine teenuse kvaliteedi ja mõju hindamiseks. See tagab ülevaate, kui paljude noorteni jõutakse (loendus), mis laadi olukordi noortel lahendada aidatakse ja mis teemadel noortega kõige enam vesteldakse. Kokkuvõtlikult aitab see analüüsida, millist mõju teenusega noorte elule avaldatakse. Kõige lihtsam on teha ülestähendusi ja loendada osalenud noori igal kohtumisel või vahetult selle järgselt (Mobiilse noorsootöö…, 2014).

4

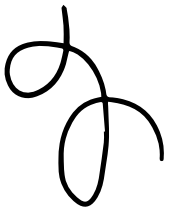

MoNo ei tehta üksi, see on **meeskonnatöö.** Tänavatöös liigutakse alati tandemina, sh planeeritakse grupitegevusi ja kogukonnatööd mitmekesi. MoNo raames tänavatööd teha on ebamugav ja ettearvamatu. MoNo noorsootöötajad on külalised noorte keskkonnas, mitte vastupidi. See tähendab, et noored otsustavad, milliseid pakkumisi nad noorsootöötajatelt avalikus linnaruumis vastu võtavad ja kuidas nad käituvad. Seejuures vastutavad noored oma tegude ning valikute eest (Tallinna mobiilse…, 2019). Meeskonna enesekindlamaks tegutsemiseks ja turvalisuse tagamiseks võib luua ohutusjuhendi, tasub mõelda meeskonna ühistele väärtustele ning tuleb garanteerida noorsootöötajatele sidevahendid ja erialane väljaõpe.

5

Kui üldine plaan on paigas, siis mõelda, kes rahastab teenust ja millised on **lisarahastuse võimalused**. Rahastajatele on lihtsam teenust nö maha müüa, kui oma meeskonna keskis on mõeldud selle tegevusvaldkonnale, mõjule kogukonnas ja toimumise sagedusele. Rahastuse sekka kuuluvad nii töötasud MoNo tegevatele spetsialistidele kui ka koolitus-, tegevus- ja transpordikulude katted, võimalusel vormirõivastuse loomine ja supervisioonide ning *coaching*'ute võimaldamine meeskonnale. Viimastel osalemine tuleb eriti kasuks, sest *coaching* aitab leida väljapääsu keerukamatele juhtumitele ja jagada õnnestunud lahendusi (Mobiilse noorsootöö…, 2014).

6

Võrgustikutöö on oluline. MoNo noorsootöötajad on tähtsad võrgustikuliikmed, kes omavad tihti noorte kohta infot, mida teised spetsialistid ei pruugi nii autentses vormis otseallikast saada. Kindlasti ei tohi MoNo noorsootöötaja võrgustikutöös kuritarvitada noore usaldust või konfidentsiaalsust. Samas peab ta järgima kehtivaid seaduseid (nt Lastekaitseseadus) ja seal sätestatud teavitamise kohustusi.

Potentsiaalseteks võrgustikuliikmeteks on piirkonna elanikud, sh noored, KOV-i esindajad, noorte elu puudutavate oluliste teemadega tegelevad kohalikud organisatsioonid ja õppeasutused, professionaalid jne. Kohaliku vähese huvi või väheste tajutavate ressursside puhul on võimalik kaasata koostöövõrgustikku samade väljakutsetega silmitsi seisvaid isikuid teistest piirkondadest või üle-eestilistest organisatsioonidest (Mobiilse noorsootöö…, 2014).

Enda teenusest ja tegemistest tasub käia rääkimas eri asutustes ja erinevate spetsialistidele ning kajastada (sotsiaal)meedias. Meediakanal (ajaleht, sotsiaalmeediaportaalid, televisioon, raadio) tuleb valida vastavalt sellele, millise sihtrühmani soovitakse infoga jõuda (Mobiilse noorsootöö…, 2014). Selline “pildis” olek tagab silmapaistvuse ja kaasatuse olulistesse koostööprotsessidesse.

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ OLULISUS VÕRGUSTIKUTÖÖS

Töö noortega on tulemuslik, kui selle eesmärgid on noortega töötavatele spetsialistidele üheselt mõistetavad ning koostöövõrgustiku liikmed on valmis panustama töösse ühise eesmärgi nimel. Tavapäraselt on noort ümbritsevate täiskasvanute eesmärk toetada noort tema sotsiaalsete oskuste arendamisel ja täisväärtuslikuks kogukonnaliikmeks kujunemisel, austades seejuures tema enda võimet otsustada ja võtta vastutust oma east lähtuvalt. Võrgustikutööl ehk koostööl erinevate osapooltega, kes ümbritsevad noort tema argielu murekohtade lahendamisel, on oluline väärtus - selleta on muutused rasked sündima.

MoNo-ski on koostöö, kogukond, meeskond ja võrgustik olulisteks märksõnadeks. MoNo kui liikuv teenus jõuab oma eripärast lähtuvalt erinevatesse keskkondadesse ja see on lisaväärtuseks, mis aitab kujundada mitmekesist valdkondadeülest võrgustikutööd. See paneb aluse uute võimaluste loomisele noorte heaolu suurendamiseks. MoNo noorsootöötajad saavad olla need, kes teevad kohalikele omavalitsustele ettepanekuid uute teenuste ja tegevuste turule toomiseks või ka uute väiksemate võrgustike arendamiseks. Niisamuti on piirkondi, kus MoNo katab ära justkui puuduoleva noorsootööteenuse.

5 NÄITED

EESTI MOBIILSE NOORSOOTÖÖ

PRAKTIKATEST JA KOOSTÖÖST

TALLINNA MONO

Tallinna MoNo (Mobiilne noorsootöö, 2020) noorsootöötajad tegelevad peamiselt nende noortega, kes ei võta osa teistest noorsootööteenustest, sh programmidest. Mobiilsete noorsootöötajate toeta oleksid need noored Tallinnas "kadunud" noorukid, kuna tihti on neil probleeme ka koolikohustuse täitmise või tööle jõudmisega ja nende tutvusringkonnas ei pruugi olla eluterveid väärtuseid kandvat usaldusväärset täiskasvanut. Hea näide toimivast koostööst kooli ja mobiilsete noorsootöötajate vahel toimub samuti Tallinnas. Nende MoNo noorsootöötajad on korraldanud grupitöid sotsiaalprogrammides "Vaade Tulevikku" ja "Jalatalla" (Tallinna noorteprogramm…, 2020). Grupid või klassikomplektid programmide jaoks paneb kokku kooli spetsialist. Koostööd tehakse ka programmidega, nt STEP ja "Hoog Sisse" (Tallinna mobiilse…, 2019).

MERKUUR OÜ

Eestis tegutseb **Merkuur OÜ** (2020), mille teenuste hulka kuuluvad mobiilsed töötoad, töökojad, huviringid ja mobiilse tehnoloogia õppeklass. Need on ühest asukohast teise liikuvad teenused, mille rakendamiseks on meeskonnal olemas spetsiifilised teadmised, oskused, tegevused ja tehnika. MoNo Tallinn ja Merkuur OÜ praktikad ilmestavad hästi, et koolid kui formaalsed õpikeskkonnad vajavad noorte eluks vajalike oskuste arendamisel lisaväärtusena ka mitteformaalse õppe võimalusi, mille laia ampluaad pakub noorsootöö.

PÄRNU MONO

Pärnu MoNo (2020) meeskond algatas kogukonnas noorte pöördumise tulemusena diskussiooni aastaid üsnagi amortiseerunud skatepargi tuleviku ja noorte pikaaegse unistuse - betoonpargi rajamise - teemal. See on pannud kohalikus omavalitsuses uued protsessid liikuma ja koostöövõrgustikud varasemast kiiremalt tegutsema (Mutso, 2020). Pärnu MoNo noorsootöötajad on, üheskoos mitmete teiste spetsialistidega Pärnust, kelle sekka kuuluvad näiteks politseinikud, kriminaalhooldajad ja pereterapeudid, õppinud taastava õiguse põhimõttel toimivat konfliktivahendust ja selle raames on võrgustikuliikmetel valmisolek lepitada omavahel tülis olevaid osapooli otse tänaval.

Noorsootöös on Pärnu MoNo lähimateks partneriteks MTÜ Pärnu Noorte Vabaajakeskuse allüksused, mille sekka kuuluvad nii avatud noortekeskused kui ka Pärnumaa Noorte Tugila programm. Tänavatöö raames on MoNo noorsootöötajad saavutanud noortega avatud ja usaldusliku kontakti, mille järgselt on noori suunatud Tugila programmi. Programmi raames saavad sealsed NEET-noorte tugiteenuse spetsialistid toetada noori hariduse jätkamise, töö leidmise või ebasoodsast olukorrast väljumise korral.

Pärnus on heaks interdistsiplinaarse koostöö näiteks kujunenud Justiitsministeeriumi poolt algatatud Ringist Välja (2020) mudeli pilootprojekt. Ringist Välja intensiivne võrgustikutöö keskendub noore järjepidevale toetamisele. Mudelis osaleb tavapäraselt noor, kes on toime pannud korduvõigusrikkumisi. Ringist Välja mudeli koostöö on hästi õnnestunud, kui noor leiab endas motivatsiooni kuritegevuse nõiaringist väljumiseks ehk ei pane toime uusi seaduserikkumisi ning leiab võrgustikuliikmete toe abil oma ellu uusi väljundeid. Ringist Välja meeskonnas on tihti noorsootöötaja see, kelle noor endale usaldusisikuks valib ja kes hakkab individuaaltöö protsessis noorega kohtuma noorele sobival ajal koolis, õues, noortekeskuses, külastab temaga teisi asutusi ja teenuseid ning suhtleb internetis.

Nii Tallinna kui ka Pärnu MoNo meeskonnad teevad koostööd SPIN-programmi (2020) rakendajatega. Oma tegevustes ja erinevates koostöövõrgustikes lähtuvad nii Tallinna kui ka Pärnu MoNo meeskonnad MoNo nelja-osalise mudeli elementidest. MoNo rakendamist pealinnas ja suvepealinnas toetavad kohalikud omavalitsused.

LÕPETUSEKS

Noorsootööd Eestis võib pidada jõudsalt arenevaks ja uuendusmeelseks valdkonnaks, mille spetsialistid seisavad selle eest, et sihtgrupile pakutavad toed ja teenused oleksid aja- ja asjakohased ning kvaliteetsed, vastates noorte hetkevajadustele ja trendidele. Sellest tulenevalt on noorsootöös toimumas pidev erialane täienemine meetodite ja võimaluste näol. Erinevaid tegevusi rakendatakse vastavalt piirkondlikele ja kogukondlikele vajadustele ning ootustele, olgu selleks siis toimetamine vähemate võimalustega noortega, ennetustegevus, enesejuhitud õppimine, NEET-noorte toetamine, noorte vaimne tervis, konfliktivahendus jne.

2020. aasta kevadine COVID-19-st tingitud eriolukord oli tõestuseks, et noorsootöötajad on kiired kohanejad ja loovad lahenduste leidjad. Vaatamata noortekeskuste ajutisele kohustuslikule sulgemisele leiti võimalusi noorte toetamise jätkamiseks digivahendite kaudu internetis. Tänavalgi tehti piirangute ajal teavitustööd noortegruppide kogunemiskohtades. Erinevatele vanusegruppidele loodi sihtrühmast lähtuvalt uudseid tegevusi. Seda perioodi saab kutsuda omamoodi äratuseks, mis tõestas, et avatud noorsootöö ei peaks toimuma pelgalt noortekeskustes, vaid ka seal, kus noored parajasti viibivad. Olgu selleks siis internet, linnaruum või mõni muu noorte seas populaarne asukoht. Oluline on siinkohal arvestada sellega, et noored on oma olemuselt liikuvad, mistõttu on nad valmis osa saama neile huvi pakkuvatest teenustest erinevates asukohtades. Seda soosib omakorda hea transpordikorraldus ja kiiresti liikuv info sotsiaalmeedias. Küll aga ei tähenda noorte liikumisvabadus, et väheneks avatud noortekeskuste olulisus noorte seas. Tänu sellele, et noortekeskused on oma tegevusi aktiivselt kajastamas sotsiaalmeedias ja mobiilse noorsootöö raames kutsutakse noori osa saama noorsootöö võimalustest, on noored teadlikumad erinevatest noorsootöö teenustest. Teadlikkus mõjub omakorda positiivselt teenuste tarbimise suurenemisele - nii avatud noorsootööd kui ka ka MoNo silmas pidades.

Nii nagu MoNo ei saa täielikult asendada avatud noorsootööd noortekeskustes, ei saa katta avatud noortekeskused täielikult ära MoNo rolli. Need meetodid on küll omavahel tugevasti põimunud, kuid seda pigem sümbioosina, mille eesmärgiks on jõuda kõikide noorteni võimalikult hästi, kiiresti ja efektiivselt. Millist noorsootöö vormi ja mis mahus kusagil rakendada, sõltub selle piirkonna eripärast, vajadusest, kitsaskohtadest ja spetsialistide võimekusest. Kahte identset MoNo rakendamise mudelit Eestist ei leia. Sarnaselt on ka iga noorsootööasutus oma nägu ja tegu, nii nagu neid külastavad nooredki. Seetõttu on oluline, et kohalikud omavalitsused oleksid järjepidevalt noorsootöö teenuseid pakkuvatele spetsialistidele nende arengus toeks, avatud erinevatele lahendustele ning võimalustele ja julged loodavaid teenuseid kasutusele võtma ning kohandama vastavalt piirkonna vajadustele.

Kasutatud allikad

1) Noortekeskuste miinimumstandard. (2020). Eesti Avatud Noortekeskuste ühendus. Kasutatud 13.01.2021. https://ank.ee/noortekeskuste-miinimumstandard/

2) Boivin, S., Gerits, F. (2014). *Outreaching and detached youth-work in Scouting context. Overture Network Meeting.* Kasutatud 15.11.2020. http://overture.europak-online.net/sites/default/files/articles/files/ONJambville14_Session_outrea ching_Handout.pdf

3) Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. (2016). Uued lõiked noorsootöös. Noortekeskuste abimees oma töö paremaks korraldamiseks. "Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste" näitel. Kasutatud 13.01.2021. https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/riskilapsed/Noorsootoo_4.pdf?fbclid=IwAR1DT2C8G5_Y8oUNspgnvdRxVmMuDMZCP17Rnl5xyb98PDlfCLFEUqCB6RM

4) Johanson, A. (2011a). Mobiilse noorsootöö mudeli rakendamine. Manuaali kontseptsioon. Kasutatud 13.11.2020. http://www.ruacrew.ee/files/MNTManuaal.pdf

5) Johanson. A. (2011b). Mobiilne noorsootöö kui erinoorsootöö meetod: Selle rakendamise vajalikkus ja võimalikkus töös riskinoortega Eestis Tallinna näitel. Magistritöö. Tallinna Ülikool. Sotsiaaltöö insituut. Kasutatud 13.01.2021. https://www.yumpu.com/xx/document/read/15469411/mobiilne-noorsootoo-kui-erinoorsootoo-meetod-ruacrew

6) Kaasava noorsootöö käsiraamat. (2013). Jüristo, K. (Toim). Kasutatud 11.11.2020. https://mitteformaalne.ee/wp-content/uploads/2014/07/kaasava_noorsootoo_kasiraamat_lowreso.pdf

7) Kes on noorsootöötaja - Eesti Noorsootöökeskuse kodulehekülg. 25.06.2020. Kasutatud 19.10.2020. https://entk.ee/noorsootoo/kes-on-noorsootootaja/

8) Kohaliku omavalituse korralduse seadus. (2021). Riigi Teataja I, 10.07.2020, 97. Kasutatud 13.01.2021. https://www.riigiteataja.ee/akt/110072020065?leiaKehtiv

9) Kõiv, K. (2014). Kuidas olla noorte silmade kõrgusel? Postimees, 22. Jaanuar. Kasutatud 11.11.2020. https://arvamus.postimees.ee/2670930/kerli-koiv-kuidas-olla-noorte-silmade-korgusel

10) Kõiv, K. & Paabort, H. (2020). Raskemates oludes noorte (NEET-staatuses noorte) jaoks tugiteenuste käivitamine ja rakendamine KOVis. Kasutatud 13.01.2021. https://ank.ee/wp-content/uploads/2020/06/NEET-noorte-tugiteenuse-juhend-KOVidele_Eesti-ANK26.06-1.pdf

11) Mäekivi, M. (2018). Galerii: Harjumaal ja Ida-Virumaal vuravad süstlavahetusbussid. ERR.ee, 19. november. Kasutatud 13.11.2020 https://www.err.ee/878218/galerii-harjumaal-ja-ida-virumaal-vuravad-sustlavahetusbussid

12) Merkuur OÜ kodulehekülg. Kasutatud 12.11.2020. https://en.merkuur.eu/

13) Mobiilne noorsootöö. - Noorteprogrammid. Noorteinfo. Tallinn.ee. 25.02.2020. Kasutatud 13.11.2020. https://www.tallinn.ee/est/noorteinfo/Mobiilne-noorsootoo

14) Mobiilse noorsootöö ABC. (2014). Kasutatud 15.11.2020. https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/riskilapsed/Mobiilse%20ABC.pdf

15) MoNo buss ja mobiilne noorsootöö. - NTM. MTÜ Noored Toredate Mõtetega. 2019. Kasutatud 12.11.2020. https://ntm.ee/ntm/mono-buss-ja-mobiilne-noorsootoo/

16) Mutso, L. (2020). Ekstreemspordihuvilised soovivad kodulinna betoonist rulaparki. Pärnu Postimees, 28. august. Kasutatud 12.11.2020 https://parnu.postimees.ee/7048676/ekstreemspordihuvilised-soovivad-kodulinna-betoonist-rulaparki

17) Niglas, K. (2020). Tänavanoorsootöötajate siht pole punte laiali lüüa. Pärnu Postimees, 5. märts. Kasutatud 12.11.2020. https://parnu.postimees.ee/6914737/tanavanoorsootootajate-siht-pole-punte-laiali-luua

18) Noorsootöö. - Tegevused. Ministeeriumid. Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehekülg. 20.10.2020. Kasutatud 13.11.2020. https://www.hm.ee/et/tegevused/noortevaldkond/noorsootoo

19) Noorsootöö seadus. (2020). Riigi Teataja I, 16.06.2020, 10. Kasutatud 13.11.2020. https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020010?leiaKehtiv

20) Nutikas noorsootöö. - Eesti Noorsootöökeskuse kodulehekülg. 26.10.2020. Kasutatud 12.11.2020. https://entk.ee/noorsootoo/noorsootoo/nutikas-noorsootoo/

21) Pärnu MoNo Facebooki lehekülg. Kasutatud 13.11.2020. https://www.facebook.com/parnumono/

22) Ringist Välja juhtumikorralduse mudel. Juhendmaterjal. Tööversioon juuni 2020. (2020). Kasutatud 13.11.2020.

23) Ristikivi, L., Johanson, A., Tihane, K., Paddar, M., Brikkel, L., Maikalu, K., Mats, A., Kangur, A., & Aasmäe, T. (2012). Mobiilne noorsootöö. Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale. Kasutatud 13.11.2020. https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/projektid/monoabiraamat.pdf

23) Ristikivi, L., Johanson, A., Tihane, K., Paddar, M., Brikkel, L., Maikalu, K., Mats, A., Kangur, A., & Aasmäe, T. (2012). Mobiilne noorsootöö. Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale. Kasutatud 13.11.2020.
https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/projektid/monoabiraamat.pdf

24) Roivanen, I. (2005). Kohalik kogukond kui kogukonna sotsiaaltöö tegevusväli. Sotsiaaltöö 3, 26-30. Kasutatud 15.11.2020.

25) *SPIN programmi kodulehekülg*. Kasutatud 14.11.2020. https://www.spinprogramm.ee/

26) Särkinen, Sulo. (2016). Mobiilne noorsootöö. Video. Kasutatud 13.01.2021.
https://www.youtube.com/watch?v=YPBvhkoNTqg

27) Tallinna mobiilse noorsootöö kontseptsioon. (2019). Kasutatud 12.11.2020.

28) Tallinna noorteprogramm "Jalatalla". - Mobiilne noorsootöö. Noorteprogrammid. Noorteinfo. Tallinn.ee. 31.01.2020. Kasutatud 13.11.2020.
https://www.tallinn.ee/est/noorteinfo/Jalatalla-programm

29) Vallsalu, T. (2013). *Mobiilse noorsootöö erinevused Eestis MoNo rakendajate arvamustes erinevate aastate lõikes.* Lõputöö. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Kultuurhariduse osakond. Huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekava. Kasutatud 12.11.2020.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/31938/vallsalu_triin_2013.pdf

LISAD

Lisa 1. Mõisted

Alljärgnevad mõisted aitavad lugejale selgitada avatud noorsootöö ja mobiilse noorsootöö kontekstides kasutatavaid sõnu, millest osa on kasutatud käesoleva kontseptsiooni tekstides. Mõistete koondamine aitab luua eeldused üheselt arusaadavate mõistete loomiseks, tähenduste eristamiseks ja valdkonnasiseselt kasutusele võtmiseks.

Avatud noorsootöö

Teenus on noortele suunatud noortevaldkonna teenus, mida osutatakse noortekeskuste kaudu ja kus luuakse noortele tingimused vaba tahte alusel osalus- ja eneseteostusvõimaluseks, et toetada nende aktiivsust ja toimetulekut ühiskonnaelus. Avatud ruumi teenuses saab noor sotsialiseeruda, projektinõustamist ja tuge oma idee elluviimisel, noorteinfot, esmatasandi nõustamist ja vajaduse korral spetsialisti juurde suunamist, osaleda vabatahtlikus tegevuses ja noorte osaluskogude/aktiivgruppide töös (Noortekeskuste…, 2020).

Avatud noorsootöö meetod

Kooslus avatud noorsootöö põhimõtetest, mille toimimiseks peavad kõik põhimõtted olema järgitud. See on vahend noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomisel (Noortekeskuste…, 2020).

Avatud noorsootöö teenus

Noortele suunatud noortevaldkonna teenus, mida osutatakse noortekeskus(t)e kaudu ja kus luuakse noortele tingimused vaba tahte alusel osalus- ja eneseteostusvõimaluseks, et toetada nende aktiivsust ja toimetulekut ühiskonnaelus (Noortekeskuste…, 2020).

Avatud ruumi teenus

Avatud noorsootöö meetodil toimiv teenus, kus noortele on loodud mitmekülgsed eneseteostust ja arengut võimaldavad tingimused, tegutsemaks ühises füüsilises või virtuaalses ruumis, mis võimaldavad luua noortega vahetuid kontakte ja toetada neid lähtuvalt individuaalsetest vajadustest ja eelistustest (Noortekeskuste…, 2020).

Hooajalised mobiilsed tegevused

Tegevused, mida noorsootöötajad teevad väljaspool noorsootööasutust mingil kindlal hooajal. Nt: suviti püstitavad noorsootöötajad varjualuse randa ja teevad seal noortega sporditegevusi; talviti käiakse koos noortega uisutamas uisuväljakul jpm (Autorite kirjeldus antud kontseptsiooni raames, 13.01.2021).

Internetinoorsootöö

Noorsootöötaja suhtleb noortega internetiportaalides (videokõne, kirjavahetused, *live*-ülekanded, kommentaariumid). Sotsiaalmeedias ürituste kavandamine. Noorteinfo jagamine (Autorite kirjeldus antud kontseptsiooni raames, 13.01.2021).

Kutsuv noorsootöö

Kutsuv noorsootöö (*outreach youth work*), osades allikates kasutatud sünonüümina ka **propageeriv noorsootöö** (Ristikivi jt, 2012: 8). Noorsootöötaja kutsub noori osalema noorsootöö võimalustes noortekeskuses, tänaval ja mujal, sh sotsiaalprogrammides. Osa mobiilse noorsootöö nelja-osalise kontseptsiooni kõikidest meetoditest (Autorite kirjeldus antud kontseptsiooni raames, 13.01.2021).

Mobiilne buss, treiler

Abivahend, millega teostatakse mobiilset noorsootööd. Buss, millega väisatakse eri piirkondi ja milles on nt erinevad mängukonsoolid, söögitegemise või pesemise võimalused. Sõidukite kasutamine võimaldab jõuda maapiirkonnas ja äärelinnas elavate noorteni (Ristikivi jt, 2012: 9; MoNo buss…, 2019). Narkobuss, mis on mobiilne süstlavahetuspunkt (Mäekivi, 2018).

Mobiilne kontaktnoorsootöö

Aastatel 2012-2019 rakendati Tartus mobiilset kontaktnoorsootööd ehk MoKo. Teostajad lähtusid mobiilse noorsootöö kontseptsioonist, MoNo nelja-osalisest mudelist. MoKo algatajad on termini valikut selgitanud järgnevalt: Mobiilne noorsootöö on väga lai mõiste, mis võib tähendada ka lihtsalt tegevuste viimist noortekeskusest õue ja noorteni või sinna, kus noortele tegevusi ei pakuta. MoKo teostajate huvi oli pakkuda avalikus ruumis teenust noortele, kes käituvad riskantselt. See tähendas ennekõike individuaalset tööd noortega. Sõna kontakt viitas sellele, et MoKo tegijate ettevalmistuses oli määravaks nõustamispädevus, näiteks motiveeriva intervjueerimise oskus. Ehk siis, riskantselt käituvate noortega hakkasid kontakti võtma ja looma eriväljaõppega noorsootöötajad, mitte vaid mängude ja tegevuste korraldajad (A. Õuemaa, e-kiri, 03.12.2020).

Mobiilne noorsootöö

Mobiilne noorsootöö, lühendatult **MoNo** (*mobile youth work*). MoNo on noorte heaolule keskenduv, noorte nõustamisele ja toetamisele orienteeritud, avatud noorsootööd ja sotsiaaltööd sisaldav sotsiaalpedagoogiline kontseptsioon (Ristikivi jt, 2012: 10). Professor W. Spechti poolt loodud unikaalses originaalses mudelis jaguneb see neljaks omavahel põimunud ja võrdväärselt oluliseks meetodiks: tänavatöö, individuaaltöö, grupitöö ja kogukonnatöö (Johanson, 2011b: 13). Käesolevas kontseptsioonis kasutame mõistet MoNo katusterminina, mis hõlmab enda alla erinevad noortekeskuse füüsilistest ruumidest väljapoole ulatuvad noorsootöö vormid, viisid, meetodid ja praktikad. Sõna mobiilne tähendab liikuv - seega igasugune noorsootöö, mida tänapäeval tehakse väljaspool noorsootööasutusi ehk mille raames liigutakse keskkondades väljaspool füüsilise noortekeskuse piire, liigitub mobiilse noorsootöö alla (Autorite kirjeldus antud kontseptsiooni raames, 13.01.2021).

Mobiilne noorsootöötaja

Vastava väljaõppe saanud noorsootöötaja, kelle peamine töökeskkond on avalikus linnaruumis noorte kogunemiskohtades (Ristikivi jt, 2012: 46).

Noorsootöö

Noore positiivse arengu toetamine ja selleks tingimuste ja keskkonna loomine. Noorsootöös toimub nii informaalne kui ka mitteformaalne õppimine. Noorsootöö võimaldab noorel vaba tahte alusel töö-, tasemehariduse- ja perekonnaväiliselt tegutseda (Noorsootöö - ENTK, 2020; Noorsootöö seadus, 2020: § 4, lg 1).

Noorsootööasutus

Asutus, mille tegevust korraldavad kohalikud omavalitsused või mittetulundusühingud. Põhitegevuseks on avatud noorsootöö korraldamine (Noorsootöö seadus, 2020: § 3 lg 2, Noorsootöö - HTM, 2020). Nt noortekeskus, noortetuba.

Noorsootöötaja

Koondnimetus noorsootöö valdkonnas töötavate spetsialistide kohta. Noorsootöötaja täidab erinevaid rolle sõltuvalt noorsootöö elluviimise kohast, situatsioonist, sihtgrupist ning eesmärgist. Noorsootöötaja töötab noortega individuaalselt ja rühmas, kavandab ning hindab programme ja projekte, juhib kaastöötajaid, hooldab hooneid ja seadmeid, teeb koostööd teiste valdkondade spetsialistide, lapsevanemate ja huvigruppidega (Kes on noorsootöötaja, 2020).

Noortekeskus, noortetuba

Noortevaldkonna teenus, kus noortekeskus osutab avatud noorsootöö teenust ja vajadusel teisi noorsootöö teenuseid oma erinevates noorsootöö füüsilistes ja virtuaalsetes keskkondades, luues noortele arengu- ja eneseteostusvõimalusi (Noortekeskuste…, 2020). Tegevustes saavad vaba tahte aluseks osaleda kõik noored.

Nutikas noorsootöö, nutinoorsootöö

Nutikas noorsootöös luuakse noorsootöösse innovaatilisi lahendusi (sh ka digitaalseid) nii praeguste probleemidega kui ka uute väljakutsetega toimetulekuks. Nutikate lahenduste eesmärk on teha noorsootööd senisest tõhusamalt ja tulemuslikumalt, st jõuda rohkemate noorteni, suurendada võimalusi noorte loovuse arendamiseks ning omaalgatuseks ja ühistegevuseks, vähendada noorte tõrjutusriski, suurendada noorte kaasatust ja parandada nende tööhõivevalmidust ning toetada noorte aktiivset osalust kogukonnas ja otsustes. Üheks nutika noorsootöö oluliseks võimaluseks on digimeedia ja –tehnoloogia kasutamine, sh avatud noorsootöös, noorteinfos, noorte osaluses ja teistes noorsootöö alavaldkondades ning teemades. Nutika noorsootöö võimalusi saab kasutada vahetus suhtlemises noorega (*face to face*), internetikeskkonnas (*online*) või ka mõlemas samaaegselt (Nutikas noorsootöö, 2020).

Otsiv noorsootöö

Otsiv noorsootöö, sünonüümina ka **kontaktnoorsootöö** (*detached youth work*). Noorsootöötaja teeb noorsootööd noorte oma kohtades (osades vanemates eestikeelsetes allikates kasutatakse lühendit NOK noorsootöö) ja justkui asub noori avalikku linnaruumi otsima. Sisaldab aktiivset kontakti loomist avalikus ruumis viibivate noortega ja prioriteetide määratlemise etappi, et vajadusel aidata noori järgmise vajaliku teenuseni (Ristikivi jt, 2012: 9, 46, 48; Boivin, Gerits, 2014). Otsiva noorsootöö tähtsus noortele on: turvalise, konfidentsiaalse ja mittesiduva kontakti loomise võimalus, et kaardistada oma võimalusi; saada vastuseid erinevate teenuste kohta; omada võimalust teisteks toetavateks tegevusteks siis, kui noor seda soovib (Kõiv, Paabort, 2020: 37).

Riskikäitumine

Käitumine, millel võib olla käitujale endale või teda ümbritsevatele inimestele (sh nende tervisele) ebasoodne mõju (Kaasava noorsootöö…, 2013: 83). MoNo-ga seotud noorte puhul peetakse tavapäraselt silmas kriminogeenseid riske ehk kalduvust käituda seadusevastaselt (Ristikivi jt, 2012: 47). Vahel kasutatakse ka termineid riskinoor, riskilaps, riskirühma lapsed jms. Selles kontseptsioonis ei kasutata neid mitmetimõistetavaid sildistavaid termineid. Noorsootöö ei tunne "riskinoort", sest tegevuskeskkond on avatud kõigile võrdsetel tingimustel (Kõiv, 2014).

Sotsiaalruum

Inimest igapäevaselt ümbritsev keskkond, sh elukeskkond, elanikkond, kogukond, kommunikatsioon, sotsiaalasutused (Ristikivi jt, 2012: 47).

Tänavalaps

Kuni 18-aastane inimene, kellel ei ole kodu, vanemaid ega hooldajaid ning ta elab nö tänaval, nt mahajäetud hoonetes (Ristikivi jt, 2012: 47).

Tänavanoor

Noor, kelle aeg möödub peamiselt tänavakampades ja kes veedab enamuse oma vabast ajast sihitult ehk organiseeritud tegevuseta (hulkumine) avalikes kohtades. Tal on olemas kodu, kuid ta ei ela seal pidevalt. Tihti on tal nõrgad sidemed oma vanemate või hooldajatega (Ristikivi jt, 2012: 21-22, 48).

Tänavatöö

Tänavatöö (*street work, street corner work*) on Professor W. Spechti poolt loodud nelja-osalise mobiilse noorsootöö üks meetod (Johanson, 2011b: 13). Tänavatöö peamine ülesanne on kontakti loomine noortega nende kogunemiskohtades.

Varasemalt on mõistete loetelus nimetatud ka termin **tänavanoorsootöö** (*street-based youth work, social street work*), mida MoNo teostajatele mõeldud abiraamatus (Ristikivi jt, 2012: 48) selgitatakse järgnevalt: ühine nimetus tööle noortega tänavatel ja avalikes kohtades, sisaldades kolme metoodilist lähenemist - **mobiilne**, **kutsuv** (*outreach youth work*) ja **kontaktnoorsootöö ehk otsiv noorsootöö** (*detached youth work*). See tähendab, et tänavanoorsootööd on kasutatud peamise katusterminina, mille alla liigituvad kõik teised mõisted, sh need, mida on ülal pool nimistus kirjeldatud. Praeguse kontseptsiooni autoritena leiame, et **tänavanoorsootöö** on kaasaegses kontekstis pigem segadust tekitav termin ega ole oma sisult ja tähenduselt enam päris asjakohane.

Nüüdisajal ei toimu väljaspool noorsootööasutusi tehtav noorsootöö enam ainult tänavatel ja avalikes kohtades - nagu termini nimetus viitab, vaid ka nt koolides ja internetis, mis oma olemuselt ei ole avalikud kohad. Vahel on kasutatud tänavanoorsootööd mobiilse noorsootöö või tänavatöö sünonüümina, kuid see pole asjakohane (vt lisa 1). Nii kutsuv kui ka otsiv noorsootöö saavad olla osa mobiilsest noorsootööst, oleneb selle rakendajate eesmärkidest ja konkreetses piirkonnas toimuva teenuse eripäradest.

Mõistete seast jätsime välja ka **tänavanoorsootöötaja** ja **tänavatöötaja** (*street educator, street worker*) terminid, mida defineeritakse osaliselt erinevalt mobiilsest noorsootöötajast (Ristikivi jt, 2012: 48). Meile teadaolevalt ei ole Eestis ametnimetusena ühtki tänavatöötajat või tänavanoorsootöötajat. Vahel kasutatakse neid sõnu nt ajakirjanduses mobiilse noorsootöötaja sünonüümidena (vt nt Niglas, 2020).

Lisa 2. Tööleht sotsiaalruumi analüüsiks

Klikkides töölehele, jõuad algallikani, kus saad dokumenti veel detailsemalt uurida.

	Teemad/ Ülesanded/ Juhendid
1.	**Geograafilise paiknevuse selgitamine** • Märkida üles oma sotsiaalruum: liigendusstruktuur (geograafiline paiknevus)
2.	**Sotsiaalruumi liigendus** • Märkida üles liigendusstruktuur (liiklus, elamurajoon, tööstus)
3.	**Elukvaliteet ja sotsiaalruumiline struktuur (elurajoon, elanike grupid, sotsiaalsed valupunkid)** • Märkida üles elamurajooni silmatorkavused ja erinevused

4.	**Sotsiaalsed asutused ja teenused**
	• **Nõustamine, kriis**
	• **Elamine/ majutus**
	• **Söömine/ põhivajadused**
	  • Kaardistada asutused ja teenused
	  • Kasutage erinevaid värve ja sümboleid

5.	**Haridusasutused** • Kaardistada asutused ja teenused • Kasutada erinevaid värve ja sümboleid
6.	**Politsei, linnavalitsus, kontrolliasutused** • Kaardistada asutused ja teenused • Kasutada erinevaid värve ja sümboleid
7.	**Meditsiiniline abi** • Kaardistada asutused ja teenused • Kasutada erinevaid värve ja sümboleid
8.	**Kohtumiskohad, puhkekohad** • Millised noortegrupid kus asuvad

Siggi Keppler'i materjalide põhjal koostatud
Annegrete Johanson
Tallinn 2010

Lähtepunktid/ kontekst	Eesmärgid:	Kulutused:
„Uus“ sotsiaalruum	**Sotsiaalruumis on järgitud:** • Kes elab kus? • Kus midagi leidub? • Kus oleme meie? **Tutvumise võimalused: Elanikeinfo** • Linnaosajuht **Tutvumise võimalused: Infrastruktuuri areng** • Linnaplaneerimine • Linnaareng **Tutvumise võimalused: Ressursside vahetus** • Ressursside info fail • Ressursside vahetuslik juhtumitöö	• Kasutada ära olemasolevaid andmeid (nt sotsiaalstruktuur) • Statistiliste andmetega sotsiaalruumi kirjeldus • Sotsiaalse infrastruktuuri väljatoomine ja kirjeldamine
Spetsiifiliste sihtgruppide kaitsemise vajadust selgitatakse	**Spetsiifiliste sihtgruppide kaitsemise vajadus on tuntav** • Sihtgrupi probleemiasetus ... • Korralduslikud ressursid on ... • Tõstatama infrastruktuuri defitsiite • Sotsiaalruumi tingimuste (ehitised, liiklus jne) ja sotsiaalsete probleemide sõltuvuse väljatoomine	• Olemasolevate andmete läbitöötamine • Sihtgrupi sotsiaalruumilised andmed • Sotsiaalse infrastruktuuri välja toomine ja kirjeldamine • Puudutatavate isikute küsitlemine • Ekspertide küsitlemine
Pakkumise kontseptsionaalne teatamine	**Sotsiaaltöö asutuste ja teenuste kontseptsiooniprofiil on seotud** • Kliendi rahulolu olemasoleva pakkumisega • Mittekasutajate motiivi tõstetakse • Vajaduste kasutamine läbi ekspertide	• Klientide küsitlemine • Mitte-klientide küsitlemine • Ekspertide küsitlemine • Kirjanduse väljatoomine

Siggi Keppler´i materjalide põhjal koostatud
Annegrete Johanson
Tallinn 2010

Koostööd sotsiaalruumis arendatakse edasi (võrgustikud jne)	**Juhtumi- ja struktuuripõhised koostööd muutuvad efektiivsemaks** • **Koostööpartnerite list (kes on kus? Kes teeb mida? Kes on eestkõneleja? Milliste muredega võib pöörduda?)** • **List gruppidest, initsatiivid, kaitseorganisatsioonid (Kellele on? Kes on eestkõneleja? Milliste muredega võib pöörduda?)** **Ühinemisvõimalus: koostöövõrgustikud** • **Ülesehitus, nt võrgustike edasiarendamine sotsiaalruumis (linnaosa ringid jne)** **Ühinemisvõimalus: võrgustikuanalüüs** • **Olemasoleva koostöö ja koostöö strateegilise planeerimise analüüs**	• Koostööanalüüs • Asutuste küsitlemine
Inimesi sotsiaalruumis aktiviseeritakse / kaasatakse	**Kodanike/ ekspertide/ jt aktiviseerimine on järgitud** • **Lastetegevused/ -osalemine: aktsioonid, lastelinnaosaplaanid** • **Noorte tegevused/ -osalemine (noortefoorumid)** • **Kodanike/täiskasvanute aktiviseerimine: linnaosakogunemised, linnaosaleht, kohalikud agendad, tulevikulinnad**	• Aktiviseeriv küsitlus • Ekspertidering • Kodanike- ja noortefoorumid • Aktsioonide planeerimine • Osalemis- ja planeerimisprotsessid

Siggi Keppler´i materjalide põhjal
koostatud
Annegrete Johanson
Tallinn 2010

TÄNUSÕNAD

Käesoleva kontseptsiooni valmimine on olnud põnev ja põhjalik protsess, mis sündis tänu suurepärasele meeskonnatööle ja kolleegide toetusele. Teeme siinkohal sügava kummarduse kogu Eesti ANK meeskonnale, Pärnu Noorte Vabaajakeskuse MoNo ja Pärnumaa Noorte Tugila tiimidele, Aleksei Jefimovile, Maria Uuetoale ja Annike Tasale.

Annely Reile ja Triin Mäger